🔎 אפשר לסמוך על זה? בודקים מקור, כותב ותאריך

כיתה ד' | עברית – חינוך לשוני | 45 דק' | שיעור לפי מעגל הלמידה · מערך למורה

❓ איך יודעים אם מידע שמצאנו – ברשת או בספר – אמין?

עיגון בתוכנית הלימודים: הישג נדרש 5 – הפקת מידע ולמידה מטקסטים כתובים. ציון דרך עד סוף כיתה ד': "דליית מידע רלוונטי לנושא הנלמד משני מקורות מידע לפחות" ו"הערכת אמינותו של המידע לפי סוג המקור, לפי זהות הכותב ולפי תאריך הפרסום". (תוכנית הלימודים בחינוך לשוני – עברית, יסודי: פרק רביעי – הישגים נדרשים (משרד החינוך))

מטרות

- התלמידים יימיינו שישה מקורות מידע לשלוש קבוצות: אמין, כדאי לבדוק, לא אמין – וינמקו כל מיון.
- התלמידים ימנו שלושה סימנים לבדיקת אמינות: סוג המקור, זהות הכותב ותאריך הפרסום.
- התלמידים ישוו בין שני מקורות על אותה שאלה ויקבעו מה מהם מבוסס יותר.
- התלמידים ימלאו טבלת בדיקה לארבעה מקורות וירשמו מקור אמין אחד בציון שמו ותאריכו.

מושגים: מקור מידע · אמינות · זהות הכותב · תאריך פרסום · הצלבת מקורות

חומרים: שישה כרטיסי מקור מודפסים על השאלה "האם עטלפים עיוורים?" (פוסט בפורום, דף של רשות הטבע והגנים, ערך באנציקלופדיה לילדים, הודעה מועברת, סרטון בלי שם יוצר, ספר מידע מן הספרייה) · ארבעה כרטיסי מקור על השאלה "האם יש כרישים בים התיכון?" · טבלת בדיקה "מקור – כותב – תאריך" לכל זוג · מסך להקרנת הסרטון והסימולטור

מהלך השיעור לפי שלבי מעגל הלמידה

1. פתיחת המעגל – איתור ידע קודם **6 דק'**	*לעורר את הבעיה: מידע סותר.* 1. כותבים על הלוח: "עטלפים עיוורים". שואלים: "מי שמע את זה? מי חושב שזה נכון?" סופרים הצבעות. 2. מספרים שמצאנו ברשת שתי תשובות הפוכות, ושואלים: "איך נחליט למי להאמין?" 3. אוספים השערות לסימנים של מידע אמין ורושמים אותן בצד הלוח.
2. התנסות **13 דק'**	*מיון מקורות לפני שנותנים את הקריטריונים.* 1. מחלקים לכל זוג שישה כרטיסי מקור. מבקשים למיין לשלוש קבוצות: "אפשר לסמוך", "צריך לבדוק", "לא הייתי סומך". 2. עוברים בין הזוגות ושואלים: "מה גרם לכם לסמוך על המקור הזה? מה חסר בזה?" 3. אוספים על הלוח את הסיבות שהזוגות נתנו – בלי לתת עדיין שמות. 4. מקרינים את הסימולטור ומשחקים בו יחד: הכיתה מצביעה על כל החלטה ומסבירה. 🕹️ **סימולטור:** בלשי המידע: האם עטלפים עיוורים? – הגיעו לתשובה נכונה ומבוססת לשאלה: האם עטלפים עיוורים? (בעמוד השיעור באתר)

3. המשגה **10 דק׳**	*המשגה: שלושת הסימנים לאמינות והצלבת מקורות.* 1. ממיינים את הסיבות שעל הלוח לשלוש קבוצות ונותנים להן שמות: סוג המקור, זהות הכותב, תאריך הפרסום. 2. צופים בסרטון של משרד החינוך על הערכת מידע מן הרשת, ועוצרים כשהוא מציג את אמות המידה. 3. מגדירים את המונחים ומוסיפים את הצלבת המקורות: "כששני מקורות אמינים מסכימים – אפשר לסמוך יותר". 4. חוזרים לשאלת העטלפים: מה אומרים המקורות האמינים? (לעטלפים יש עיניים והם רואים; רבים מהם גם משמיעים קולות ומקשיבים להד כדי לנווט בחושך.) **מושגים:** מקור מידע – המקום שממנו לקחנו את המידע: ספר, אתר, כתבה, סרטון, ראיון. · אמינות – עד כמה אפשר לסמוך על המידע שהוא נכון. · זהות הכותב – מי כתב את המידע ומה הוא יודע על הנושא – למשל חוקר, ארגון מוכר או אדם אנונימי. · תאריך פרסום – מתי פורסם המידע. במדע מידע ישן עלול להתעדכן, ולכן בודקים אם הוא עדכני. · הצלבת מקורות – בדיקה אם כמה מקורות אמינים אומרים אותו דבר. 🎬 **סרטון:** הערכת מידע שמקורו ברשת האינטרנט (הקטלוג החינוכי של משרד החינוך) – youtube.com/watch?v=RO9lkw_rYR4
4. יישום – ביצועי הבנה **11 דק׳**	*ביצוע הבנה: בדיקת אמינות בנושא חדש.* 1. מחלקים ארבעה כרטיסי מקור על השאלה "האם יש כרישים בים התיכון?" (דף מידע של רשות הטבע והגנים, הודעה מועברת "דחוף! כריש ענק בחוף!!!" בלי תאריך, ערך באנציקלופדיה לילדים, בלוג של כותב אנונימי). 2. הזוגות ממלאים את טבלת הבדיקה ומסמנים לכל מקור: אמין / צריך לבדוק / לא אמין. 3. כל זוג כותב תשובה של משפט אחד לשאלה, ומציין את שני המקורות שעליהם הוא מסתמך. **משימה:** בדקו ארבעה מקורות על השאלה "האם יש כרישים בים התיכון?". מלאו לכל מקור: מה סוג המקור? מי כתב? מתי? כתבו תשובה במשפט אחד וציינו שני מקורות אמינים.
5. סגירת המעגל – רפלקציה והערכה **5 דק׳**	*הערכה ורפלקציה.* 1. פותרים את השאלון. 2. שואלים שתיים משאלות הרפלקציה. 3. מסכמים: "לפני שמעתיקים – שואלים: מה המקור, מי כתב, מתי." 📝 **שאלון** (7 שאלות) **ורפלקציה** – בדף לתלמיד.

התאמה לשונות

מתקשים	• למתקשים: שלושה כרטיסי מקור בלבד, ושאלה מנחה לכל סימן ("יש שם כותב? יש תאריך?"); טבלה עם סימני ✔/✘.
בינוניים	• לבינוניים: שישה כרטיסי מקור, טבלת בדיקה מלאה ותשובה עם שני מקורות.
מתקדמים	• למתקדמים: לחפש ברשת בפיקוח המורה מקור אמין נוסף לשאלת הכרישים, למלא עליו את טבלת הבדיקה ולהסביר לכיתה למה בחרו בו.

מחוון

- ממיין/ת את רוב המקורות נכון ומנמק/ת לפי לפחות סימן אחד.
- מונה את שלושת הסימנים לאמינות.
- מסיק/ה תשובה מבוססת על שני מקורות אמינים.
- מציין/ת שם מקור ותאריך בתשובה הכתובה.

רב-תחומיות

- מדע וטכנולוגיה: שאלות החקר עצמן מדעיות (האם עטלפים רואים, האם יש כרישים בים התיכון), ובחקר מדעי מבססים מסקנה על ראיות ממקורות מוסמכים ומצליבים ביניהם.
- דיגיטלית: שימוש מושכל במידע מן הרשת: זיהוי הודעות מועברות וכותרות מגזימות, ובדיקת כותב ותאריך באתרים.

תשובות השאלון: 1–ב · 2–ג · 3–א · 4–ב · 5–ב · 6–ב · 7–א

🔎 אפשר לסמוך על זה? בודקים מקור, כותב ותאריך

שם _____ כיתה _____ תאריך _____

❓ איך יודעים אם מידע שמצאנו – ברשת או בספר – אמין?

🕹️ **בסימולטור: הגיעו לתשובה נכונה ומבוססת לשאלה: האם עטלפים עיוורים?**

איזו החלטה הובילה אתכם לתשובה הנכונה, ולמה?

_____

_____

🛠️ **משימה:** בדקו ארבעה מקורות על השאלה "האם יש כרישים בים התיכון?". מלאו לכל מקור: מה סוג המקור? מי כתב? מתי? כתבו תשובה במשפט אחד וציינו שני מקורות אמינים.

_____

_____

_____

📝 שאלון

1. איזה מקור הכי אמין לשאלה על בעלי חיים בישראל?

◯ הודעה מועברת בקבוצת הכיתה ◯ אתר רשות הטבע והגנים ◯ תגובה בפורום

2. לפוסט יש אלפי לייקים. מה זה אומר על האמינות שלו?

◯ שהוא בטוח נכון ◯ שהוא בטוח שגוי ◯ כלום – צריך לבדוק מקור, כותב ותאריך

3. למה חשוב לבדוק את תאריך הפרסום?

◯ כי מידע ישן עלול להתעדכן ◯ כי תאריך יפה לעין ◯ כי רק ספרים חדשים מותרים

4. מה זו הצלבת מקורות?

◯ להעתיק משני אתרים ◯ לבדוק אם כמה מקורות אמינים אומרים אותו דבר ◯ לחפש רק בספר אחד

5. איזה פרט חסר במקור: "עובדות מדהימות!!! (בלי שם, בלי תאריך)"?

◯ כותרת ◯ זהות הכותב ותאריך הפרסום ◯ תמונה

6. מה נכון לגבי עטלפים, לפי המקורות האמינים?

◯ הם עיוורים לגמרי ◯ יש להם עיניים והם רואים, ורבים מהם גם נעזרים בהד ◯ הם רואים רק ביום

7. מצאתם מידע טוב. מה עוד תכתבו בעבודה?

◯ את שם המקור והתאריך ◯ את מספר הלייקים ◯ שום דבר

🪞 רפלקציה

מה למדתי היום על בדיקת מידע?

_____

איזה סימן לאמינות היה חדש לי?

מתי האמנתי פעם למשהו שהתברר כלא נכון? מה הייתי בודק היום?

איך אבדוק מידע בעבודה הבאה שלי?

מה עוד הייתי רוצה לבדוק על עטלפים או על כרישים?

אני יכול/ה...	בטוח/ה	כמעט	עוד לא
אני יכול/ה למנות שלושה סימנים לאמינות: סוג המקור, זהות הכותב ותאריך הפרסום.			
אני יכול/ה להשוות בין שני מקורות ולהסביר מה מהם אמין יותר.			
אני יכול/ה לכתוב תשובה ולציין את המקורות שלה.			